

BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARI FAOLIYATIDA KLASTER TIZIMINI SINGDIRISHNING AHAMIYATI VA YO'NALISHLARI

Abdullayeva Gulmira Abdullayevna,

Boshlang'ich ta'lim kafedrası assistent o'qituvchisi Ajinyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti Ellikqal'a Pedagogika fakulteti, O'zbekiston

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'qituvchilari faoliyatida o'qitishning innovatsion klaster usuli va uning xususiyatlari, mazmuni, vositalari to'g'risida fikr yuritilgan, mazkur muammoga doir mulohazalar bayon qilingan. Bugungi zamonaviy pedagogik qarashlarni singdirish dolzarb bo'lgan zamonda klaster tizimini singdirishda amalga oshirish lozim bo'lgan ayrim jihatlar misollar yordamida tushuntirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: o'qitish, ta'lim, boshlang'ich sinf, usul, klaster, yondashuv, muammo, yechim, bilim, tajriba, ko'nikma.

ЗНАЧЕНИЕ И НАПРАВЛЕНИЯ РЕАЛИЗАЦИИ КЛАСТЕРНОЙ СИСТЕМЫ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Абдуллаева Гульмира Абдуллаевна,

Ассистент преподавателя, кафедра начального образования, Нукусский государственный педагогический институт им. Ажиниёза, педагогический факультет, Элликала, Узбекистан

Аннотация: В данной статье рассматривается инновационный кластерный подход к обучению учителей начальных классов и его особенности, содержание, инструментарий, а также комментарии по данному вопросу. С помощью примеров показаны некоторые аспекты, которые необходимо реализовать при интеграции кластерной системы в то время, когда актуальна интеграция современных педагогических взглядов.

Ключевые слова: обучение, воспитание, начальная школа, метод, кластер, подход, проблема, решение, знание, опыт, умение.

THE SIGNIFICANCE AND DIRECTIONS OF IMPLEMENTING THE CLUSTER SYSTEM IN THE ACTIVITY OF PRIMARY CLASS TEACHERS

Abdullayeva Gulmira Abdullayevna,

Assistant teacher of the department of primary education Nukus State Pedagogical Institutenamed after Ajinyoz Ellikqala Pedagogical faculty, Uzbekistan

Annotation: This article discusses the innovative cluster approach to teaching primary school teachers and its features, content, tools, and comments on this issue. With the help of examples, some aspects that need to be implemented in the integration of the cluster system in a time when the integration of modern pedagogical views is relevant.

Keywords: teaching, education, primary school, method, cluster, approach, problem, solution, knowledge, experience, skill.

Kirish. O'zbekistonda barpo etilayotgan Uchinchi Renessans davrida boshlang'ich ta'limda sifat samaradorligiga erishish va bunda boshlang'ich sinf o'qituvchilari faoliyatiga tayanish dolzarb vazifalardan hisoblanadi. Mamlakatimizda ta'lim tizimida turli islohotlar olib borilmoqda. Shulardan biri albatta "Ta'limda tizimida klaster metodi" nomli usuldir. Ushbu metod tajriba sinov tariqasida Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika institutida pedagogik ta'lim innovatsion klasteri bosh tadqiqot mavzusi sifatida tanlangan. Quyida biz mazkur metodni nazariy jihatdan qisqacha ko'rib chiqamiz.

Adabiyotlar sharhi. Xorijlik pedagog olimi N.V.Kuzmina boshlang'ich sinf o'qituvchilarining qiyofasini quyidagi yondashuv asosida shakllantirishni tavsiya etadi:

- 1) kasbiy bilimga ega bo'lish;
- 2) loyihachi bo'lish;
- 3) konstruktiv bo'lish;
- 4) maslahatchi bo'lish;
- 5) tashkilotchi bo'lish.

Mazkur komponentlarning ma'nosi quyidagicha: bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi kasbiy-nazariy bilimni egallashi, mustaqil fikrga ega bo'lishi va mudom o'zi ustida ishlab borishi kerak; uning loyihachiligi har bir darsni o'ziga xos tarzda o'tkazishi bilan belgilanadi; konstruktivligi, o'quvchilar bilan til topisha olishi va bolaparvarligi bilan namoyon bo'ladi; maslahatchiligi ta'lim oluvchilar va ularning manfaatdor shaxslari bilan kirishimlidir; tashkilotchiligi esa yangi pedagogik texnologiyalarni amaliyotda qo'llay olishi bilan belgilanadi.

Bizning yondashuvimizga ko'ra, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi qiyofasida quyidagilar bo'rtib turishi kerak:

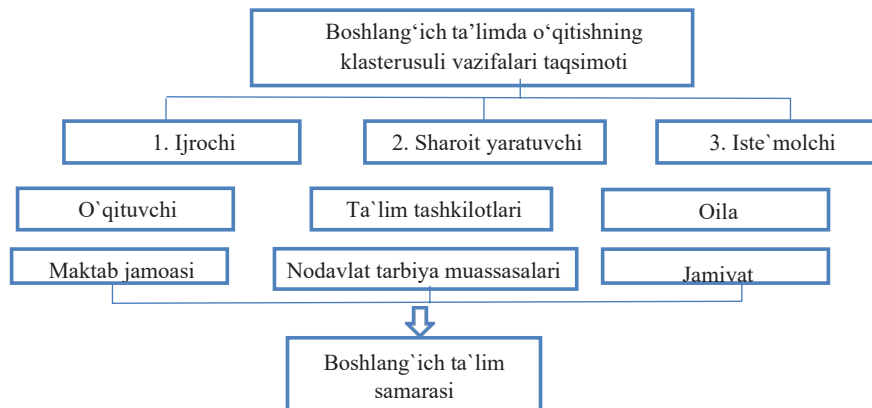
- bolaparvarlik;
- o'z kasbini sevishi;
- pedagogik faol bo'lish;
- o'zi ustida doimiy ishlashi.

Boshlang'ich ta'limning ishtirokchilari ko'p: o'quvchilar, o'qituvchilar, otanalar, ta'lim tashkilotlari, nodavlat tarbiya muassasalari (masalan, "Kamalak" bolalar tashkiloti) va maktab jamoasi. Bu ishtirokchilar klaster usuli vositasida birlashadi. Shu sababli boshlang'ich ta'limda o'qitishning klaster usulida quyidagilar muhim o'rin tutadi:

- a) yagona maqsadning belgilanishi;
- b) ishtirokchilarning o'z vazifasini bajarishi;
- v) qulay va oson vositalarning qo'llanilishi;
- g) samaradorlikning baholanib borishi.

Mazkur masalalar ayniqsa, bo'lajak pedagoglar tomonidan aniq idrok etilishi lozim.

Keyingi paytlarda, ba'zi tadqiqotlarda o'qitishning klaster usuli to'g'risida fikrlar yuritilganida, tashkilotlarning roli bo'rttirib ko'rsatilmoqda. Biroq, boshlang'ich ta'limda klaster usuli qo'llanilganida asosiy vazifani o'qituvchi bajaruvchini unutmaslik lozim. Qolgan barcha ta'lim tashkilotchilari yordamchi vazifani bajaradi. Chunki boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi "Ishlab chiqarish" vazifasini qolgan ta'lim ishtirokchilari esa sharoit yaratuvchi va iste'molchi funksiyasini bajaradi. Shu jihatdan quyidagi tizim idrok etiladi (1-rasm).

1-rasm. Boshlang'ich ta'limda o'qitishning klasterusuli vazifalari taqsimoti

Tadqiqot metodologiyasi va empirik tahlil. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisini faoliyatga yo'naltirish. O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni (2020 yil 23 sentabr) 5-bobida o'qituvchilarning huquqiy maqomi belgilangan. Mazkur huquqiy maqomga ko'ra, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari faoliyatga quyidagi asoslarga binoan yo'naltirilishi kerak:

- chuqur kasbiy tayyorgarlik va ma'naviy-axloqiy fazilatlariga ega bo'lish;
- ta'lim oluvchilar huquqlariga rioya qilish;
- kafolatlangan ish sharoitidan foydalanish;
- o'quv dasturlarini tuzishda mualliflik dasturlarini ishlab chiqishni bilish;
- zamonaviy pedagogik shakllarni, o'qitish va tarbiya vositalarini erkin tanlash;
- innovatsiyalar ishlab chiqish va amaliyotga joriy qilish;
- sog'liqni saqlash muassasalarida bepul tibbiy ko'rikdan o'tish;
- ta'lim oluvchilarning huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilishda ishtirok etish.

Jumladan, boshlang'ich sinf "Tarbiya" fanini o'qitishning klaster usulida quyidagilarga e'tibor berish maqsadga muvofiq bo'ladi:

- o'qituvchi, psixolog va maktab shifokorining hamkorligi;
- maktab jamoasining maslahatchi sifatida faol ishtirok etishi;
- boshlang'ich sinf o'quvchilarining layoqat va ko'nikmalarini shakllantirishga alohida e'tibor berish;
- boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilimdonlik darajasini jamoaviy tarzda tahlil qilib borish.

Natijalar. O'qitishning klaster usulida quyidagi xususiyatlar ko'zga tashlanib turadi:

- masalaning nazariy asoslarini belgilab olish va muammolarning ilmiy yechishini topish;
- muammolar yechimini amaliyot bilan bog'lash;
- ta'lim-tarbiya jarayonida jamoatchilikning keng ishtirok etishi.

Bu xususiyatlar oliy pedagogik ta'lim jarayonida bo'lajak o'qituvchilarni klaster tizimi asosida o'qitish va tarbiyalash yo'nalishlariga mos ravishda tayyorlashni taqozo etadi. Shu sababli Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika institutida pedagogik ta'lim innovatsion klasteri muammolari fundamental tarzda o'rganilmoqda. Uning dastlabki natijalarini quyidagicha tavsiflash mumkin:

- o'qitishda nazariya va amaliyot uyg'unligiga amal qilish;
- klaster usulida o'qitishning muammolarini tatqiqi etish va maqbul yechimlar topish;
- klaster usulida amalga oshirilayotgan ta'lim va tarbiya jarayonining samarasini amaliy jihatdan baholab borish.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 6 noyabrdagi "O'zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmonida bo'lajak pedagoglarni "intellektual va ma'naviy salohiyatli yangi avlod kadrlari etib tayyorlash" vazifasi qo'yilgan. Bu vazifaning ijrosi jarayonida bizning jamoa tomonidan "Maktab-laboratoriya" loyihasi amalga oshirilmoqda. Unda quyidagi vazifalarga alohida e'tibor berilayotganligini eslatib o'tish joiz:

- imkon qadar mashg'ulotlarni klaster usulida o'tish;
- klaster usuli vositasida o'quvchilarning fanlar bo'yicha egallagan bilimlari bilan bir qatorda savodxonlik, kompetensiya va shaxsiy sifatlarini baholab borish;
- bo'lajak o'qituvchilarning va ta'lim ishtirokchilarining faolligini oshirish.

Xulosa va munozara. O'qitishning klaster usulida ochiqlik, oshkoralik va samaraga intilish metodlari birlamchi hisoblanadi. Unga ko'ra, ta'lim beruvchi va ta'lim oluvchilar o'rtasida hamkorlik asoslari birlamchi bo'ladi. O'qituvchi nazariy va amaliy ko'nikmalarni berish bilan cheklanmaydi, aksincha, o'quvchining amaliy o'zlashtirganlik darajasini o'rganib boradi. Shu sababli o'qitishning klaster usulida

ta'lim ishtirokchilarining vazifalari aniq bo'ladi. Bunda o'qituvchi muvofiqlashtiruvchi va yo'naltiruvchi vazifasini ham bajaradi.

Mamlakatimizda o'qitishning klaster usuli bo'yicha ilk tajribalar amalga oshirilmoqda. Buning uchun keng ko'lamli tadqiqotlar ishlarini fanlar kesimida amalga oshirish taqozo etilmoqda. Shu sababli professor-o'qituvchilar va mutaxassislarning ilmiy hamkorligi asosida o'qitishning samarasi belgilanishi kerak.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Abdullayeva B.P., Abdullayev F. Organization Of Swimming Lessons In Preschool Institutions. The american journal of social science and education innovations. July 2020 pp.322-330. Volume 02, Issue 07-42

2. Jabborova Onahon Mannapovna, Jumanova Fotima Uralovna, Mahkamova Shohida Rahmatullayevna. (2020). Formation of artistic perception of future teachers. International journal of pssycological and rehabilitation, 24(4), 4087-4095.

3. Jabborova Onahon Mannapovna. (2019). Psycholocial and pedagogical foundations of the formation of the artistic perception of students in secondary schools. European journal of research and reflection in educational sciences, 7(10), 9-14.

4. Jabborova Onahon Mannapovna, Ismoilova Dilafruz Muhiddinovna. (2020, may). Optimation of primary education. ACADEMICIA: An international multidisciplinary research journal, 10(5), 1229-1232.

5. Jabborova Onaxon Mannapovna, Umarova Zuhra Abduraxmanovna. Pedagogical conflicts in primary school students - as an important social-pedagogical problem. Solid State Technology, Great Britain, 2020, Issue 6, pp.235-241.

6. Karimjonov Alijan, Jabborova Onaxon Mannapovna. Improvement of cluster training system. Academicia An international multidisciplinary research journal, Kurukshetra (India), 2020, Issue 10, pp. 584-589.

7. Mardonov Sh.K., Jabbarova O.M. Zadachi urokov izobrazitelnogo isskustva v nachalnoy shkole. Academic research in educational sciences, Issue 3, 2020, pp 862- 870.

8. Mardonov Shukurullo Qo'ldoshevich, Xujamqulov Umid Negmatovich, Botirova Shaxlo isomiddinovna, Shermatova Umida Safaevna. The end to educate young people with the spirit of patriotism in the context of globalization. Journal of Critical Reviews, Malaysia, 2020, Vol.7, Issue 12, pp 166-169.

9. Mardonov Shukurullo Qo'ldoshevich, Quttibekova Guljan Tulepbaevna. Structure and Mechanisms of Action of The Educational Cluster. International journal of Psychosocial Rehabilitation, United Kingdom, 2020, Issue 07, pp. 8104-8111.

10. Mardonov Sh.K., Jabbarova O.M. Zadachi urokov izobrazitelnogo isskustva v nachalnoy shkole. Academic research in educational sciences, Issue 3, 2020, pp 862- 870.

11. Musurmonov Raxmatulla, Musurmanova Maluda. O'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda innovatsiyalar. Academic research in educational sciences, Issue 3, 2020, pp 777-783.

12. Muxamedov G., Xodjamqulov U. Pedagogik ta'lim innovatsion klasteri: ta'rif, tavsif, tasnif.-Chirchiq., 2019.

13. Tojiboeva Gulmira Rifovna, Pulatova Dildora Turgunovna. Pedagogik kompetentlik: nazariya va amaliyot. Academic research in educational sciences, Issue 3, 2020, pp 209-215.

14. Шамова Т.И. Кластерный подход к развитию образовательных Систем.// Материалы по международного образовательного форума. Белгород.: Изд. БелГУ. Схаст 1. –С. 24-29